
Čas fysiky a čas etiky. Konference FHS UK

Čas fysiky a čas etiky. Konference FHS UK

6. 5. 2011; autor: Jaroslav Novotný; rubrika: Projekty a týmy UK

Mgr. Jaroslav Novotný,
Ph.D., vedoucí Filosofického
modulu FHS UK

Fakulta humanitních studií UK v Praze pořádá na konci května (25.–27.5.) konferenci s názvem „Čas fysiky a čas etiky“, jejímž klíčovým motivem jsou rozdílné filosofické koncepte času a otázka jejich hlubší jednoty.

Tato konference navazuje na kontext předešlých filosofických konferencí, které FHS UK pravidelně pořádá souběžně vedle řady antropologických, sociologických a dalších konferencí. Tyto filosofické konference poskytují prostor k diskusi nad vytyčenými tématy v rámci domácí české (a případně slovenské) odborné veřejnosti. Snažíme se, aby byly otevřeny jak rozmanitým filosofickým přístupům k daným tématům, tak také aby zahrnovaly i celou škálu gradů akademické obce od proslulých odborníků a profesorů na jedné straně až po doktorandy a případně studenty na straně druhé.

La scuola di Atene

Kontext těchto filosofických konferencí na FHS UK sahá do roku 2005 a čítá doposud celkem pět konferencí:

- Nietzsche a člověk. Kořeny filosofické antropologie v myšlení Friedricha Nietzscheho (2005);
- Emmanuel Lévinas: Filosofie a výchova (2006);
- Místo fenomenologie ducha v současném myšlení. K dvoustému výročí Hegelovy *Fenomenologie ducha* (2007);
- Otevřenost světa a světatvornost člověka (2008);

- Filosofické reflexe uměleckého díla (2009).

Některé z těchto konferencí vznikaly za spolupráce s dalšími institucemi, především s Filosofickým ústavem AV ČR, Ústavem filosofie a religionistiky FF UK a Universitou J. E. Purkyně v Ústí n. Labem.

Z každé z těchto konferencí se nám též doposud podařilo vydat sborník nebo kolektivní monografii:

-- J. Kružík (ed.), *Nietzsche a člověk*, Praha: UK FHS, 2005;

- J. Kružík, K. Novotný (eds.), *Emmanuel Lévinas – Filosofie a výchova. Ke stému výročí narození Emmanuela Lévinase*, Praha: UK FHS, 2006;

- J. Kuneš, M. Vrabec (eds.), *Místo fenomenologie ducha v současném myšlení. K dvoustému výročí Hegelovy Fenomenologie ducha*, Praha: Argo, 2007;

- J. Kuneš, M. Vrabec et al., *Člověk a jeho svět*, Praha: Filosofia, 2008;

- M. Vrabec et al., *Filosofické reflexe umění*, Praha: TOGGA, 2010.

Po roční pauze v roce 2010 obnovujeme nyní opět tento kontext filosofických konferencí zmíněným tématem času fysiky a času etiky. Mottem vytyčení tématu je rozdíl v chápání času mezi Aristotelovou *Fysikou* a jeho *Etikou Nikomachovou*. Tím chceme pro zadání a rozvržení tématu konference odkázat k začátku metafysiky, v němž hraje jednu z klíčových rolí rozlišení dvou stránek času – pomíjení a trvání, jež zároveň získávají rozdílné ontologické významnění – sféra vznikání a zanikání pomíjejících a proměnlivých jsoucen a sféra věčných se sebou identických jsoucen (Platón). V tomto rozlišení se pak sama stabilita setrvalé identity stává kritériem jsoucnosti vůbec a je pro následnou metafysickou tradici předurčujícím významem bytí, jenž se v počátku novověku koncentruje v pojmu substance (viz např. Descartes), přičemž se téměř potlačí vnitřní bytostná souvislost se stránkou pomíjení, aby se v završujících fázích novověku znovu jejich jednota objevila v představě a pojmu procesu (viz např. pojem života a času u Hegela).

Na počátku metafysiky ovšem můžeme také ještě najít tematizaci takto odlišené stránky pomíjení a stránky stálosti v určité jednotě, a to v Aristotelově pojetí času jako počítání pohybu ohledně „předtím“ a „potom“ ve vztahu k přítomnému „nyní“, které přitom nabývá dvojnásobného významu, jednou jako *pokaždé zjinačené*, zároveň však jako *stále totéž* přítomné nyní. U tétoho myslitele navíc najdeme i zcela jiné pojetí času, jež je spojené s jednáním, se schopností rozhodovat se v situacích a s vedením dobrého života vcelku, přičemž takto zohledněný čas nejde převést na čas sféry fysis, který pojímáme v kategoriích pouhého pomíjení vůči čistému trvání.

Tento čas jednání se v následné metafysické tradici nedostal ke slovu jako samostatné ontologicky významné téma, ačkoli s ním souvisejí základní určení lidského bytí, jako je situovanost v tradici a ve světě, dějinnost, porozumění sobě ve vztahu k druhým, konečnost ad. Naopak se zdá, že tato určení lidské existence byla podrobována vůdčí metafysické ideji substance a spolu s ní i komplementární stránce pomíjení. Stává-li se přesto čas lidské existence v této tradiční metafysické perspektivě tématem, tak jako problém a otázka, jak sjednotit vědomí rozdílné zkušenosti uplývání a trvání, a zároveň, jak se tato naše vnitřní zkušenost s časem vztahuje k předpokládanému času celé sféry fysis, stvoření či přírody (viz např. Augustinus, Bergson aj.).

I fenomenologie 20. st. řeší zpočátku tyto problémy předurčené metafysickou tradicí (tak zpočátku i u Husserla), nicméně postupně se propracovává k odkrytí původnějšího času existence (Heidegger), který je konstituován jinak než kategoriemi pomíjení a trvání. Vzhledem k rozlišení mezi časem sféry fysis a časem lidského jednání to pak znamená, že čas, který se např. jako vhodný čas (kairos) dostává ke slovu v našem jednání, je svým založením původnější, než čas sféry fysis a dokonce než ontologicky významně rozlišení trvání a pomíjení.

Právě tomuto „sváru“ mezi časem lidského jednání, který nás odkazuje k původnímu času lidské existence, a časem sféry fysis, stvoření či přírody, který uchopujeme v kategoriích pomíjení a trvání, se chce věnovat naše letošní konference.

S odkazem na zmíněné souvislosti a problémy pak vyvstávají klíčové otázky, které tvoří tematický skelet konference:

1. Zda a jak souvisí čas sféry fysis s časem lidského jednání, resp. původním časem lidské existence?
2. Zda a jak se tato souvislost objevuje či do jakých podob se transformuje v tradičních vypracováních bytí, resp. lidského jednání?
3. Zda a jak lze uvažovat o hlubším a jednotném založení obou odlišných pojetí času fysiky a času etiky?

K nynějšímu datu se nám k tématu konference sešlo 18 příspěvků. Z přihlášených účastníků lze jako nejznámější zmínit především prof. Jana Sokola, prof. Pavla Koubu a doc. Ladislava Benyovszkého. V těchto dnech by měl být k dispozici konkrétní rozpis příspěvků, který bude možné nahlédnout na [webových stránkách FHS UK](#), v sekci věnované filosofii, kde též budeme aktualizovat další upřesnění ohledně organizace konference a místa konání.

Doufáme, že se konference zdaří stejně jako předešlé, a zároveň si dovoluujeme využít příležitosti, kterou nám i-Forum poskytlo, a pozvat takto všechny potencionální zájemce z řad jeho čtenářů.

Mgr. Jaroslav Novotný, Ph.D.

vedoucí Filosofického modulu FHS UK